DOI: 10.5281/zenodo.10838601
ISBN: 978-625-6879-52-2

BEYİN SİSİ: HEMŞİRELİĞE YANSIMALARI

Tuğba ÇELİK[1*], Semra EYİ[2]

[*1] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Cerrahi Hastalıkları Hemşirelik Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye.

[2] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşirelik Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye.

ORCID Code: [1]https://orcid.org/0009-0005-7822-2409; [2]https://orcid.org/0000-0003-0680-1063

ÖZET

Hemşirelik mesleğinin temelinde kaliteli bakım uygulamaları yer almaktadır. Hemşirelerin mesleki profesyonelliğinin yüksek olması hastaların kaliteli bakım almasını ve tıbbi hata oranının azalmasını sağladığı saptanmıştır. Bundan yola çıkarak profesyonelleşmeyi olumsuz yönde etkileyen her türlü etken hemşirelerin hemşirelik sürecini etkin şekilde yürütememelerine ve dolayısıyla bakım kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır. COVİD-19 salgını, salgının yönetilmesinde özveri ile çalışan hemşirelerde birçok hasara neden olmuştur. Hemşireler, virüsün etkisiyle hastalığın akut döneminde ateş, öksürük, eklem ağrıları, baş ağrısı ve nefes darlığı gibi belirtilerle mesleğin gerekliliklerini yerine getiremedikleri gibi, hastalığın uzun süreli etkilerine bağlı olarak beyin dokusunda meydana gelen hipoaktiviteyle ilişkilendirilen birtakım nörobilişsel semptomlarla da karşı karşıya kalmışlardır. Hemşirelerin deneyimledikleri nörobilişsel semptomların arasında hafıza kayıpları, bilişsel işlevlerde bozulma, konsantrasyon güçlüğü, dikkat eksikliği, uyku bozukluğu, yorgunluk ve değişken ruh halleri yer almaktadır. Bu semptomlar hemşirelerde beyin sisi veya bulanıklığı olarak isimlendirilen durumun yaşanmasına neden olmuştur. SARS-CoV-2 virüsünün beyin sisinin etiyolojisinde önemli bir yer aldığı söylenmektedir. Beyin sisi oluşumu her ne kadar dejeneratif beyin bozukluğunun varlığını temsil etmese de hemşireleri olumsuz yönde etkileyerek mesleğin gerekliliklerini yerine getirememelerine ve günlük yaşantılarını etkin bir şekilde sürdürememelerine yol açmıştır. Ayrıca hastanelerdeki hemşire sayısının mevcut hasta sayısına oranla az olması, pandemiyle birlikte artan iş yükü ve uzun çalışma saatleri beyin sisi ile birleştiğinde bakım kalitesinin olumsuz yönde etkilenmesine buna ilaveten hemşirelerde artan zihinsel yorgunluğa, eleştirel düşünme ve etkin kararlar alabilme becerisinin azalmasına, hızlı ve dikkatli hareket etmenin engellenmesine neden olmaktadır. Bu gereçlerle yola çıkılan bu derleme beyin sisi durumun hemşirelik mesleğine yansımalarını incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Beyin sisi, hemşirelik bakımı, bakım kalitesi, covid-19

DOI: 10.5281/zenodo.10838601
ISBN: 978-625-6879-52-2

BRAIN FOG: REFLECTIONS ON NURSING CARE

ABSTRACT

Quality nursing practice is the foundation of the nursing profession. High levels of professionalism among nurses have been shown to ensure that patients receive high quality care and to reduce the rate of medical errors. Based on this, all sorts of factors that negatively affect professionalization result in nurses being unable to carry out the nursing process effectively and thus reduce the quality of care. The COVID-19 outbreak caused much damage to the nurses worked with dedication to managed. Nurses could not meet the requirements of the profession with symptoms such as fever, cough, joint pain, headache and shortness of breath in the acute phase of the disease due to the effects of the virus, as well as some neurocognitive symptoms associated with hypoactivity in brain tissue due to the long-term effects of the disease. Neurocognitive symptoms experienced by nurses include memory loss, impaired cognitive function, difficulty concentrating, attention deficit, sleep disturbance, fatigue and mood swings. These symptoms have caused nurses to experience a condition known as brain fog or fuzziness. The SARS-CoV-2 virus is thought to play an important role in the aetiology of brain fog. Although the occurrence of brain fog does not indicate the presence of a degenerative brain disorder, it has negatively affected nurses, leaving them unable to meet the requirements of the profession and carry on with their daily lives effectively. In addition, the low number of nurses in hospitals compared to the number of patients available, the increased workload and long working hours associated with the pandemic, combined with brain fog, negatively affect the quality of care, in addition to increasing mental fatigue in nurses, reducing their ability to think critically and make effective decisions, and preventing them from acting quickly and carefully. Based on these materials, this review aims to examine the implications of brain fog for the nursing profession.

Keywords: Brain fog, nursing care, quality of care, covid-19.

GİRİŞ

Hemşirelik mesleğinin temelinde kaliteli bakım uygulamaları yer almaktadır (Karaca, Kaya, Kaya & Harmancı Seren, 2023). Hemşireler hastalara bakım verirken veri toplama, tanılama, planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarından oluşan hemşirelik sürecini izlemektedirler (ANA, 2022). Bu sürecin uygun şekilde ilerlemesi ve hastaya kaliteli bir bakım sağlanması için sürecin her aşamasında hemşirelerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerisine sahip olması (Gençer Şendur & Akman Yılmaz, 2023), hastaya holistik olarak yaklaşabilmesi ve gerekli durumlarda etkili kararlar verebilme yetisine sahip olması gerekmektedir (ANA, 2013; Karahan & Kav, 2018). Bunlara ek olarak hemşirenin iletişim becerisinin iyi olması, diğer ekip üyeleriyle iş birliği sağlayabilmesi, gerekli durumlarda risk alabilmesi de bakım kalitesini olumlu etkileyen faktörlerdendir (CNA, 2002). Hemşirelerin bu özelliklere sahip olması, bilgi ve becerilerini kullanarak mesleğin gerekliliklerini uygun şekilde yerine getirebilmesi mesleki profesyonelliğin temelini oluşturur. Hemşirelerin mesleki profesyonelliğinin yüksek olması hastaların kaliteli bakım almasını ve tıbbi hata oranının azalmasını sağladığı saptanmıştır (Münger & Yılmaz, 2023). Bundan yola çıkarak profesyonelleşmeyi olumsuz yönde etkileyen her türlü etken hemşirelerin hemşirelik sürecini etkin şekilde yürütememelerine ve dolayısıyla bakım kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır (Shohani & Zamanzadeh, 2017; Daştan, Akçakaya Can, Demirağ & Hintistan, 2023; Türkmen, 2015). COVİD-19 salgını, salgının yönetilmesinde özveri ile çalışan hemşirelerde birçok hasara neden olmuştur. Hemşireler, virüsün etkisiyle hastalığın akut döneminde ateş, öksürük, eklem ağrıları, baş ağrısı ve nefes darlığı gibi belirtilerle (Xu ve ark. 2020) mesleğin gerekliliklerini yerine getiremedikleri gibi, hastalığın uzun süreli etkilerine bağlı olarak beyin dokusunda meydana gelen hipoaktiviteyle ilişkilendirilen birtakım nörobilişsel semptomlarla da karşı karşıya kalmışlardır.

(Boldrini, Canoll & Klein, 2021; Guedj ve ark. 2021; Chasco, Dukes, Jones, Comellas, Hoffman, & Garg, 2022). Hemşirelerin deneyimledikleri nörobilişsel semptomların arasında hafıza kayıpları, bilişsel işlevlerde bozulma, konsantrasyon güçlüğü, dikkat eksikliği (Groff ve ark. 2021), uyku bozukluğu, yorgunluk ve değişken ruh halleri yer almaktadır

(Buonsenso, Munblit, De Rose, Sinatti, Ricchiuto, Carfi & Valentini, 2021; Behnood, Shafran, Bennett, Zhang, O'Mahoney, Stephenson, Ladhani, De Stavola, Viner & Swann, 2022; Lopez-Leon, Wegman-Ostrosky, Ayuzo Del Valle, Perelman, Sepulveda, Rebolledo, Cuapio & Villapol,2022; Ceban, Ling, Lui, Lee ve ark. 2022). Bu semptomlar hemşirelerde beyin sisi veya bulanıklığı (Boldrini ve ark. 2021) olarak isimlendirilen durumun yaşanmasına neden olmuştur. SARS-CoV-2 virüsünün beyin sisinin etiyolojisinde önemli bir yer aldığı söylenmektedir (Sykes, Holdsworth, Jawad, Gunasekera, Morice & Crooks, 2021). Beyin sisi oluşumu her ne kadar dejeneratif beyin bozukluğunun varlığını temsil etmese de hemşireleri olumsuz yönde etkileyerek mesleğin gerekliliklerini yerine getirememelerine ve günlük yaşantılarını etkin bir şekilde sürdürememelerine yol açmıştır (McWhirter ve ark. 2020). Yaşanan beyin sisi tablosunun kişilerin hastalığa bağlı hastanede kalış süresiyle ve hastalık yüküyle ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir (Woo, Malsy, Pöttgen, Seddiq Zai, Ufer, Hadjilaou, Schmiedel, Addo, Gerloff, Heesen, Schulze Zur Wiesch, & Friese, 2020; Yong, 2021). Ayrıca hastanelerdeki hemşire sayısının mevcut hasta sayısına oranla az olması, pandemiyle birlikte artan iş yükü ve uzun çalışma saatleri beyin sisi ile birleştiğinde bakım kalitesinin olumsuz yönde etkilenmesine (Köse Tosunöz, Akbaş & Öztunç, 2021) buna ilaveten hemşirelerde artan zihinsel yorgunluğa, eleştirel düşünme ve etkin kararlar alabilme becerisinin azalmasına, hızlı ve dikkatli hareket etmenin engellenmesine neden olmaktadır (Güven, & İbrahimoğlu,2023; Herlambang, Cnossen, & Taatgen, 2021; Jia, Lin & Wang, 2022). Bu gereçlerle yola çıkılan bu derleme beyin sisi durumun hemşirelik mesleğine yansımalarını incelemektir.

SONUÇ

Hemşirelik mesleği için önemli bir yere sahip olan kritik karar verme ve eleştirel düşünme vb. becerilerin, Covid-19 hastalığı sonrası yaşanan beyin sisi sonucu zayıflayabileceği ve bu durumun bakım kalitesinin düşmesine neden olması hem hasta hem de hemşireler açısından olumsuz etkiler oluşturabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmaların sonuçları incelendiğinde de bu durumun desteklendiği görülmektedir (Chasco ve ark. 2022; Köse Tosunöz ve ark, 2021; Güven & İbrahimoğlu, 2023; Herlambang ve ark. 2021; Jia ve ark. 2022. Yapılan araştırmalar Covid-19'un etkilerini uzun vadede incelemek adına gerekli tarama programlarının oluşturulması ve özellikle hafıza, konsantrasyon ve dikkat semptomları üzerine durulması gerektiğini savunmaktadır (Woo ve ark. 2020; Dinakaran, Manjunatha, Naveen Kumar & Suresh, 2020). Bunun yanı sıra sürecin yönetimi için uygulanabilir fiziksel egzersiz programlarının oluşturulması ve bilişsel terapilerin faydalı olabileceği ifade edilmiştir (Lopez- Leon ve ark. 2021).

Elde edilen bilgiler doğrultusunda beyin sisinin önlenmesi ve kontrol altına alınması sürecinde hemşirelerin Covid-19 hastalığı geçirip geçirmeme durumunun incelenmesi, hemşirelerin tecrübe ettiği beyin sisi semptomlarının incelenmesi, uygulanabilir tarama programlarının oluşturulması, birey odaklı bakım ile yaşanan belirtilerin etkilerinin en aza indirilmesi ve bu sayede de hemşirelerin mesleki gerekliliklerini etkili şekilde yerine getirerek bakımın kalitesinin yükseltilmesi önerilir.

KAYNAKÇA

American Nurses Association (ANA). Competency model. August 2013; URL:https://learn.ananursingknowledge.org/template/ana/publications_pdf/ leadershipInstitute_competency_model_ brochure.pdf. 07 Mart 2024.

American Nurses assosication-ANA. (2022). The nursing process. Erişim tarihi: 08.03.2024. Erişim adresi: http://www.nursingworld.org/practice-policy/workforce/what-is-nursing/the-nursing-process/

DOI: 10.5281/zenodo.10838601
ISBN: 978-625-6879-52-2

Behnood SA, Shafran R. Bennett SD, Zhang AXD, O'Mahoney LL, Stephenson TJ, Ladhani SN, De Stavola BL, Viner RM, Swann OV Çocuklarda ve gençlerde SARS-CoV-2 enfeksiyonunu takiben kalıcı semptomlar: Kontrollü ve kontrolsüz çalışmaların meta-analizi. *J. Enfekte edin.* 2022; **84**:158–170. doi: 10.1016/j.jinf.2021.11.011.

Boldrini M. Canoll PD, Klein RS COVID-19 Beyni Nasıl Etkiler. *JAMA Psikiyatri.* 2021 doi: 10.1001/jamapsychiatry.2021.0500.

Buonsenso D. Munblit D. De Rose C. Sinatti D. Ricchiuto A. Carfi A. Valentini P. Çocuklarda uzun süreli COVID'ye ilişkin ön kanıtlar. *Acta Pediatr.* 2021; **110**: 2208–2211. doi: 10.1111/apa.15870.

Canadian Nurses Association 2002. Nursing Leadership Position Statement. URL: http://www. Cna nurses.ca/CNA/documents/pdf/publications/PS59_Nursing_Leadership_June_2002_e.pdf. 28 Temmuz 2007.

Ceban F., Ling S., Lui LMW, Lee Y., Gill H., Teopiz KM, Rodrigues NB, Subramaniapillai M., Di Vincenzo JD, Cao B., ve diğerleri. Post-COVID-19 Sendromunda yorgunluk ve bilişsel bozukluk: Sistematik bir inceleme ve meta-analiz. *Beyin Davranışı. Bağışıklık.* 2022; **101**:93–135. doi: 10.1016/j.bbi.2021.12.020.

Chasco, E. E. Dukes, K. Jones, D. Comellas, A. P. Hoffman, R. M. & Garg, A. (2022). Brain Fog and Fatigue following COVID-19 Infection: An Exploratory Study of Patient Experiences of Long COVID. *International journal of environmental research and public health*, *19*(23), 15499. https://doi.org/10.3390/ijerph192315499

Daştan B, Akçakaya Can A, Demirağ H, Hintistan S. Hemşirelerin Profesyonel Değerler Algısı ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2023;10(1):16-23. DOI: 10.31125/hunhemsire.1272949

Dinakaran, D., Manjunatha, N., Naveen Kumar, C., & Suresh, B. M. (2020). Neuropsychiatric aspects of COVID-19 pandemic: A selective review. *Asian journal of psychiatry*, *53*, 102188. https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102188

Ferrucci R. Dini M. Groppo E. ve diğerleri. COVID-19 Sonrası Uzun Süreli Bilişsel Anormallikler. *Beyin Bilimi* 2021; 11 (2):235.

Gençer Şendur, E. Akman Yılmaz, A. Hemşirelik Sürecinde Anahtar Öge: Eleştirel Düşünme. YBH Dergisi. 2023;3(1): 118-135

Groff, D. Sun, A. Ssentongo, A. E. Ba, D. M. Parsons, N. Poudel, G. R. Lekoubou, A. Oh, J. S., Ericson, J. E., Ssentongo, P., & Chinchilli, V. M. (2021). Short-term and Long-term Rates of Postacute Sequelae of SARS-CoV-2 Infection: A Systematic Review. *JAMA network open*, *4*(10), e2128568. https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2021.28568

Guedj E. Campion JY, Dudouet P. ve diğerleri. Uzun COVID hastalarında 18F-FDG beyin PET hipometabolizması. *Eur J Nucl Med Mol Görüntüleme.* 2021; 26 doi: 10.1007/s00259-021-05215-4.

Güven, B. & İbrahimoğlu, Ö. 2023. Ameliyathane Hemşirelerinde Zihinsel Yorgunluk ile Klinik Karar Verme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, *5*(3), 237-244.

Herlambang, M.B Cnossen, F. & Taatgen, N.A. (2021). The effects of intrinsic motivation on mental fatigue. PloS One, 16(1), e0243754. doi:10.1371/ journal.pone.0243754

Hossmann KA Hipoksik beyin. İskemi araştırmalarından bilgiler. *Adv Exp Med Biol.* 1999; 474:155–169.

Jia, H. Lin, C.J. & Wang, E.M. (2022). Effects of mental fatigue on risk preference and feedback processing in risk decision-making. Scientific reports, 12(1), 10695. Doi:10.1038/s41598-022-14682-0

Karaca, A. Kaya L. Kaya, G. ve Harmancı Seren, A. K. (2023). Psychometric properties of the quality nursing care scale-turkish version:a methodological study. BMC Nursing. 21(1).https://doi.org/10.1186/s12912-022-01153-0)

Karahan A. Kav S. Hemşirelikte Mesleki Yetkinlik. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2018; 5(2): https://doi.org

Köse Tosunöz, İ. Akbaş, M. Ve Öztunç, G. (2021). Hasta ve Hemşirelerin Bakış Açısından İyi Hemşire: Nitel Bir Çalışma. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi, 11(2), 319-330. https://doi.org/10.31020/mutftd.868127

Lopez-Leon S. Wegman-Ostrosky T. Ayuzo Del Valle NC, Perelman C. Sepulveda R. Rebolledo PA, Cuapio A. Villapol S. Çocuklarda ve ergenlerde Long-COVID: Sistematik bir inceleme ve meta -analizler. *Bilim. Temsilci* 2022; **12**:9950. doi: 10.1038/s41598-022-13495-5

Lopez-Leon, S., Wegman-Ostrosky, T., Perelman, C., Sepulveda, R., Rebolledo, P. A., Cuapio, A., & Villapol, S. (2021). More than 50 long-term effects of COVID-19: a systematic review and meta-analysis. *Scientific reports*, *11*(1), 16144. https://doi.org/10.1038/s41598-021-95565-8

McWhirter L. Ritchie C Stone J. ve diğerleri. Fonksiyonel bilişsel bozukluklar: sistematik bir inceleme. *Lancet Psikiyatrisi.* 2020 doi: 10.1016/S2215-0366(19)304055.

Münger N, Yılmaz E. (2023). Cerrahi kliniklerde çalışan hemşirelerin profesyonellik düzeylerinin tıbbi hata yapma eğilimine etkisi: Manisa örneği. Van Sağlık Bilimleri Dergisi, 16(2), 136-146

Shohani M, Zamanzadeh V. Nurses' Attitude towards professionalization and factors ınfluencing It. J Caring Sci. 2017;6(4):345-57

Sykes, D. L. Holdsworth, L. Jawad, N. Gunasekera, P. Morice, A. H. & Crooks, M. G. (2021). Post-COVID-19 Symptom Burden: What is Long-COVID and How Should We Manage It? *Lung*, *199*(2), 113–119. https://doi.org/10.1007/s00408-021-00423-z

Türkmen E. Hemşire istihdamının hasta ve hemşire sonuçları ile organizasyonel çıktılara etkisi: Yataklı tedavi kurumlarında hemşire insan gücünü planlama. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2015; 2(3): 69-80.

Woo, M. S., Malsy, J., Pöttgen, J., Seddiq Zai, S., Ufer, F., Hadjilaou, A., Schmiedel, S., Addo, M. M., Gerloff, C., Heesen, C., Schulze Zur Wiesch, J., & Friese, M. A. (2020). Frequent neurocognitive deficits after recovery from mild COVID-19. *Brain communications*, *2*(2), fcaa205. https://doi.org/10.1093/braincomms/fcaa205

Xu XW, Wu XX, Jiang XG, Xu KJ, Ying LJ, Ma CL, Li SB, Wang HY, Zhang S, Gao HN, Sheng JF, Cai HL, Qiu YQ, Li LJ. Clinical findings in a group of patients infected with the 2019 novel coronavirus (SARS-Cov-2) outside of Wuhan, China: retrospective case series. BMJ. 2020 Feb 19;368:m606. doi: 10.1136/bmj.m606. Erratum in: BMJ. 2020 Feb 27;368:m792. PMID: 32075786; PMCID: PMC7224340.

Yong S. J. (2021). Long COVID or post-COVID-19 syndrome: putative pathophysiology, risk factors, and treatments. *Infectious diseases (London, England)*, *53*(10), 737–754. https://doi.org/10.1080/23744235.2021.1924397